

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA TARBIYA DARSLARIDA
KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV**

Saidova Gavhar Ergashovna

Buxoro davlat pedagogika instituti "Boshlang'ich ta'lim"

kafedrasi katta o'qituvchisi

E-mail: Saidovagavhar 1974 @gmail.com

Annotatsiya:

Boshlang'ich ta'limda tarbiya darslarida kompetensiyaviy yondashuv yo'llari, boshlang'ich sinflarda foydalanish mumkin bo'lgan innovatsion texnologiyalarning didaktik tamoyillari, boshlang'ich sinflarda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati, tarbiya fani dars jarayonida talabalarning mehnat tarbiyasini shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanishning muhim jihatlari haqida ma'lumot berish.

Kalit so'zlar: intarfaol metodlar ,innovatsiya, pedagogik texnologiya, didaktik tamoyillar, innovatsion texnologiya, ta'lim-tarbiya, didaktik vosita, ta'lim samaradorligi.

Kirish

qismida tadqiqot mavzusining dolzarbligi asoslangan, muammoning o'rganilganlik darajasi bayon etilgan, maqsad va vazifalari, obyekti va predmeti aniqlangan, tadqiqotning fan va texnologiyalarni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlariga mosligi ko'rsatilgan hamda tadqiqotning ilmiy yangiligi, natijalarning ishonchliligi, nazariy va amaliy ahamiyati, natijalarning amaliyotga joriy etilishi, e'lon qilinganligi, tadqiqotning tuzilishi borasidagi ma'lumotlar kiritilgan.

Tarbiya fani asosida quyidagi kompetensiyalar shakllantiriladi:

Ma'naviy-axloqiy madaniyatlik kompetensiyasi: odob-axloq (kiyinish, muomala, muloqot, jamoat joylarida o'zini tutish) madaniyatiga ega bo'lishi hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglash va hurmat qilish, oila, jamiyat, Vatan oldidagi burch hamda mas'uliyatni anglashi va ularga rioya qilishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni, milliy-madaniy an'analar, urfodatlar, marosimlarga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'lishi, jamoatchilik ishlarida faol bo'lishi.

Maflkuraviy immunitetga ega bo'lish kompetensiyasi: yaxshi va yomon xatti-harakatlarni farqlay olishi, ularga nisbatan fikrini bayon eta olishi; yon-atrofida bo'layotgan voqea-hodisalarga munosabat bildirga olishi, ilmlilik insonning yuksak ziynati ekanini anglay boshlash ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'rganish va bilish darajasi, faolligi, dunyoqarashi va fikrlay olish qobiliyatining rivojlanganligiga ko'ra shartli ravishda ikki bosqichga ya'ni 1-2-sinf o'quvchilarida ijtimoiy-huquqiy me'yorlarni o'rganish va ushbu tushunchalar haqidagi bilimlarga ega bo'lish hamda 3-4-sinfda egallagan kompetensiyalarni hayotda qo'llay olish ko'nikmasini shakllantirish inobatga olinishi lozim.

Tarbiya faniga oid kompetensiyalarni shakllantirish jarayonida dars jarayonida zamonaviy yondashuvlarga asoslanib, o'quvchilarda tayanch kompetensiyalar asosida ijtimoiy-huquqiy kompetensiyalarni tarkib toptirishga erishib boriladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy-huquqiy kompetensiyalarni shakllantirishning tamoyillarini quyidagi tarzda izohlash mumkin:

Birinchidan, o'quvchida ijtimoiy-huquqiy kompetensiyalarning mavjudligi uning umri davomidagi muvaffaqiyatli faoliyatini kafolatlaydi. Ikkinchidan, o'quvchi hayotida shaxsiy harakatlarining yetarlicha tanloviga imkon yaratib, shaxsga xos bo'lgan ijtimoiy rollarni bajarish samaradorligini ta'minlaydi. Uchinchidan, o'quvchining Vatanga, oilaga, insonlarga, tabiatga, qadriyatlarga nisbatan e'tiqodini hamda shaxslararo munosabatlarini rivojlantiradi. To'rtinchidan, ijtimoiy va huquqiy kompetensiya ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy, estetik qadriyatlar va o'z-o'zini rivojlantirishda muhim o'rin egallaydi. Beshinchidan, o'quvchilarda ijtimoiy muhit, oilasi, mahallasidagi jamoaviy munosabatlar ham muhim rol o'ynaydi. Oltinchidan, ta'lim muassasasidagi ochiq ijtimoiy-pedagogik tizim, sog'lom muhit, o'qituvchilarning kasbiy darajasi e'tiboga olinadi. Yettinchidan, o'quvchilarning hayotiy qadriyatlarini aniqlash, ochiqlik, bag'rikenglik, o'zaro mehr-oqibatlilik, axloqiy fazilatlar, hayotiy maqsadlar, kasb tanlash motivlari, o'z-o'zini tarbiyalash, ijtimoiy harakatchanlik va faollik kabi omillar e'tiborga olinadi.

Biz Tarbiya darsini tashkil etishda quyidagi interfaol o'qitish shakllaridan foydalandik:

o'qituvchi – o'quvchi (juftlikda ishlash);

o'qituvchi-o'quvchilar guruhi (jamoada ishlash);

o'quvchi- o'quvchi (juftlikda ishlash);

o'quvchi - o'quvchilar guruhi (guruh yoki kichik guruhda ishlash)

o'quvchilar-o'quvchilar guruhi (kichik guruhlarda ishlash)

Tarbiya darsida yuqorida keltirilgan ta'lim shakllaridan foydalanib, o'quvchilarda faollik, ijodkorlik, mehnatsevarlik, intiluvchanlik, bilimdonlik, tadqiqotchilik kabi sifatlarni shakllantiradigan hamda sheriklik (subyekt-subyektlik) muloqoti tamoyillariga asoslangan "Do'st tanlayman", "Ta'qiqlangan meva", "O'zimizni qanday tutamiz", "Qadriyatlar", "Qadr-qimmatliklar yarmarkasi" kabi o'quvchilarning ijtimoiy va huquqiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradigan ta'limiy o'yinlardan foydalandik.

1. Zamonaviy ta'limning ahamiyati o'quvchilarda faol ijtimoiylashuv ko'nikmalarini shakllantirish bilan belgilanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy munosabatlar jarayonining faol ishtirokchilari bo'lishlariga erishishda ular tomonidan ijtimoiy va huquqiy ko'nikmalarga ega bo'lish o'ziga xos ahamiyatga ega.
2. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy va huquqiy kompetensiyalarni shakllantirishga ta'sir ko'rsatuvchi omillar va shart-sharoitlar o'quvchilar tafakkurini motivatsion va refleksiv ko'nikmalarga o'rgatish vositalari, shakllari, usul va yo'llarini belgilash asosida qaror topadi. Buning uchun o'qituvchidan ta'lim-tarbiya jarayoniga ijodiy munosabatda hamda akmeologik yondashuvda bo'lish talab etiladi.
3. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy va huquqiy kompetensiyalarni shakllantirishga asoslangan innovatsion metod hamda ijodiy-ta'limiy o'yinlar mazmunini tayanch va fanga oid kompetensiyalar bilan bog'liq holda izohlash asosida ishlab chiqilgan, maqsaddan natijaga yo'naltirilgan izchillik va uzviylik xarakteriga ega funksional modelni ta'lim amaliyotiga tatbiq qilish o'quvchilarda ijtimoiy va huquqiy me'yorlarga amal qilish ko'nikmalarining shakllanishiga samarali ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
4. Oila, ta'lim muassasalari va jamoatchilikning o'zaro hamkorligining tashkiliy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi ta'lim komponentlarini kuchaytirish asosida o'quvchilarda ijtimoiy va huquqiy kompetensiyalarni shakllantirish natijasida ularning faol ijtimoiylashuvini ta'minlaydi.
5. Tadqiqot davomida pedagogikaning kognitiv, madaniy, huquqiy kompetentlik tamoyillari asosida ishlab chiqilgan boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy va huquqiy kompetensiyalari darajasini baholash mezonlari o'quvchilar o'rtasida o'zaro sog'lom raqobat muhitini yuzaga keltiradi.
6. O'quvchilarni ijtimoiy va huquqiy me'yorlar bilan tanishtirishda boshlang'ich sinflar o'qituvchilari alohida o'rin tutadilar. Ularning mashg'ulot va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni tashkillashtirish hamda yuqori saviyada o'tkazishga nisbatan

ijodiy yondashishlari pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarda ijtimoiy va huquqiy kompetensiyalarga ega bo'lish imkoniyatini oshiradi.

Tadqiqot xulosalariga tayangan holda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy-huquqiy me'yorlarga hurmat hissini shakllantirish samaradorligini oshirish yuzasidan quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- boshlang'ich sinf tarbiya fanini o'tishda amaliy tajribalarga alohida e'tibor qaratish, ya'ni imkoniyat darajasida mazkur darslarni sinf xonasida emas, mavzuga mos obyektlarda tashkil etish;
- Milliy dastur asosida yaratilgan Tarbiya fanlari dasturiga qo'shimcha ravishda "Mashq daftari" ishlab chiqish;
- boshlang'ich sinflarda tarbiya fanidan dars beradigan o'qituvchilar uchun maxsus kurslar tashkil etib, unda xorijiy tajribalarga asoslangan holda treninglar olib borish uchun dasturlar tayyorlash;
- tarbiya darslari mazmuni asosida sinfdan tashqari tadbirlarni tashkil etish orqali o'quvchilarda ijtimoiy-huquqiy kompetensiyalarni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar tayyorlash.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Sh.Mirziyoyev Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent – "O'zbekiston" – 2016.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T. 2006 yil.
3. Ro'ziyeva D va b. 3-sinf tarbiya fani darsligi. T. «SANO-STANDART». 2020 yil.
4. Shermuxamedova S va b. 4-sinf tarbiya fani darsligi. T. «O'zbekiston» 2020 yil.
5. Sanaqulov X.R., Xodiyeva D.P. Satbayeva «Mehnat va uni o'qitish metodikasi». Darslik. T.: TDPU. 2015-yil.
6. GE Saidova - PEDAGOGS jurnali, 2022. PIRLS-BOSHLANG 'ICH SINF O 'QUVCHILARINING BAHOLASH DASTURIDA ISHTIROK ETISHI.
7. Г Саидова, Н Авлиёкулова - Общество и инновации, 2022/4/28
8. Boshlang 'ich sinflarda o'quv jarayonini zamonaviy, innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish.
9. Г Саидова, А Каххорова - Общество и инновации, 2022/5/15
10. Xalq og 'zaki ijodi orqali o 'quvchilarda ma'naviy tarbiyani shakllantirish.